

Anbar Otinning ma'rifatparvarlik ruhidagi qarashlari

Mubina Shuxratbek-qizi No'monjonova

Muqaddas Tohirjon-qizi Solijonova

Ilmiy maslahatchi: M.Mirzakarimova

Andijon davlat chet tillari instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada Anbar otinning pedagogik fikrlari, uning ta'lim-tarbiya haqidagi qarashlari hamda yosh avlodni ma'naviy-axloqiy jihatdan barkamol etib tarbiyalash borasidagi g'oyalari tahlil qilinadi. Shuningdek, adibaning asarlarida ilm-ma'rifatga bo'lgan munosabat, ayollar ta'limi masalasi va jamiyat taraqqiyotida o'qituvchi hamda tarbiyaning o'rni yoritib beriladi. Maqolada Anbar Otinning ma'rifatparvarlik ruhidagi qarashlari va ularning bugungi kundagi ahamiyati ilmiy asosda bayon etiladi.

Kalit so'zlar: ma'rifatparvarlik, ta'lim, tarbiya, axloq, ayollar ta'limi, ilm-fan, jamiyat taraqqiyoti, barkamol avlod, pedagogik qarashlar, ma'naviyat

Anbar Otin's enlightenment views

Mubina Shukhratbek-kyzi No'monjonova

Muqaddas Tohirjon-kyzi Solijonova

Scientific advisor: M.Mirzakarimova

Andijan State Institute of Foreign Languages

Abstract: This article analyzes Anbar Otin's pedagogical ideas, his views on education and upbringing, and his ideas on the spiritual and moral upbringing of the younger generation. Also, the writer's works shed light on the attitude towards science and enlightenment, the issue of women's education, and the role of teachers and upbringing in the development of society. The article describes Anbar Otin's Enlightenment views and their significance today on a scientific basis.

Keywords: enlightenment, education, upbringing, morality, women's education, science, social development, harmonious generation, pedagogical views, spirituality

Anbar Otin XIX asrning ikkinchi yarmida yashab ijod qilgan ma'rifatparvar shoira va pedagogik qarashlari bilan ajralib turgan ijodkorlardan biridir. U o'z davrida ayollar savodxonligini oshirish, yoshlarni ilm-ma'rifatga chorlash g'oyalarini ilgari surgan. Anbar Otin nafaqat shoiralik faoliyati, balki jamiyatdagi ijtimoiy muammolarga befarq bo'lmagan ziyoli ayol sifatida ham tanilgan. Uning asarlarida

tarbiya, axloq va inson kamoloti masalalari muhim o'rin egallaydi. Shoira yosh avlodni halollik, mehnatsevarlik va vatanparvarlik ruhida tarbiyalash zarurligini ta'kidlagan. Ayniqsa, qiz bolalarning ta'lim olishi va jamiyatda o'z o'rniga ega bo'lishi kerakligi haqidagi fikrlari o'sha davr uchun juda ilg'or edi. U ilmni insonni yuksaltiruvchi eng muhim vosita deb bilgan. Anbar Otinning pedagogik qarashlari uning she'riy va nasriy asarlarida o'z ifodasini topgan. Uning fikricha, tarbiya oiladan boshlanadi va maktabda mustahkamlanadi. Shu bois Anbar Otinning pedagogik g'oyalari bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan.

Anbar Otinning pedagogik fikrlari uning ijodiy merosi orqali yaqqol namoyon bo'ladi. U tarbiyani inson hayotining eng muhim poydevori deb hisoblagan va jamiyat taraqqiyoti avvalo yosh avlodning to'g'ri tarbiyasiga bog'liq ekanini ta'kidlagan. Shoira o'z asarlarida ilm-ma'rifatni zulmatga qarshi nur sifatida tasvirlaydi. Uning fikricha, savodsizlik va jaholat insonni orqaga tortadi, ilm esa uni yuksaltiradi. Shu sababli u yoshlarni, ayniqsa qizlarni o'qishga, bilim olishga da'vat etgan. Anbar Otin ayollar ta'limi masalasiga alohida e'tibor qaratgan¹. U o'z davrida ayollarning faqat uy-ro'zg'or ishlari bilan cheklanib qolishiga qarshi chiqqan va ularning ham erkaklar kabi ilm olish huquqiga ega ekanini ilgari surgan. Shoiraning bu qarashlari o'sha davr ijtimoiy muhitida jasoratli fikr hisoblangan. U ayol tarbiyasi va bilimlil bo'lsa, butun jamiyat yuksaladi degan g'oyani ilgari surgan. Chunki ona — birinchi murabbiy, uning saviyasi farzand tarbiyasiga bevosita ta'sir qiladi. Shoira axloqiy tarbiyaga ham katta ahamiyat bergan.

Uning asarlarida halollik, kamtarlik, mehr-shafqat, sabr-toqat kabi fazilatlar ulug'lanadi. U yoshlarni yomon odatlardan yiroq bo'lishga, to'g'ri so'zli va vijdonli inson bo'lib yetishishga chaqiradi. Anbar Otin tarbiyada nafaqat bilim, balki yuksak axloqiy sifatlar ham muhim ekanini qayd etadi. Uningcha, ilm bilan birga odob bo'lmasa, komil inson shakllanmaydi. Anbar Otin pedagogik qarashlarida oilaning o'rni alohida ta'kidlanadi. U tarbiya avvalo oilada shakllanishini, ota-onaning shaxsiy namunasi farzand uchun eng katta dars ekanini uqtiradi. Bola ko'rganini qiladi, eshitganidan ko'ra ko'proq kuzatganidan ta'sirlanadi, degan mazmundagi fikrlar uning asarlarida uchraydi. Shu bois ota-onalar mas'uliyatli, bilimlil va ma'naviyatli bo'lishi kerakligini ta'kidlaydi. Shuningdek, shoira ustozning jamiyatdagi o'rnini ham yuksak baholagan.

U o'qituvchini yosh avlodni kamolga yetkazuvchi yo'lboshchi deb bilgan. Uning fikricha, ustoz nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyachi hamdir. Shuning uchun o'qituvchi o'z xulqi, nutqi va muomalasi bilan boshqalarga o'rnak bo'lishi lozim. Anbar Otinning pedagogik qarashlari bugungi zamonaviy ta'lim tamoyillari bilan hamohang bo'lib, ma'naviy barkamol, bilimlil va ongli avlodni tarbiyalash g'oyasiga xizmat qiladi.

¹O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. 1–12-jildlar. – Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2000–2006.90-bet

Uning pedagogik qarashlarida insonning o'z ustida ishlashi masalasiga ham alohida e'tibor qaratgan. U inson faqat maktab yoki ustoz bilangina emas, balki mustaqil ravishda o'qish, izlanish va tafakkur qilish orqali ham kamol topishini ta'kidlaydi. Shoir ilmini bir martalik jarayon emas, balki umr bo'yi davom etadigan yo'l deb bilgan. Bu jihat uning qarashlarini zamonaviy uzluksiz ta'lim g'oyasi bilan uyg'unlashtiradi. Anbar Otin asarlarida vatanparvarlik va milliy qadriyatlarga hurmat masalasi ham muhim o'rin egallaydi. U yoshlarni o'z xalqining urf-odatlariga, an'analari va ma'naviy merosini qadrlashga chaqirgan. Uning fikricha, milliy o'zlikni anglagan, o'z tarixini bilgan inson jamiyatga ko'proq foyda keltiradi. Shu sababli tarbiya jarayonida milliylik va umuminsoniylik uyg'un bo'lishi kerakligini ilgari surgan.

Kimki ma'rifat etsa e'zoz,
Ani irfon etar albatta mumtoz.
O'zingni elga xizmatkor etgiz,
Ishing anjomiga yetguncha etkiz.

Ushbu she'rda ilm-ma'rifatning inson hayotidagi o'rni aniq ifodalangan. Shoir ilimli inson jamiyatda e'zoz topishini ta'kidlab, yoshlarni bilim olishga da'vat etadi. Pedagogik nuqtayi nazardan qaraganda, bu she'r yoshlarni maqsadga intiluvchanlik, mehnatsevarlik va jamiyatga xizmat qilish ruhida tarbiyalashga qaratilgan.

Anbar Otinning she'riy merosida tarbiya masalasi keng yoritilgan. Shoir she'rlarida insonning ichki kamoloti, nafs bilan kurash, halol mehnat orqali jamiyatda o'z o'rnini topish g'oyalari ilgari suriladi. Bu jihatlar pedagogik nuqtayi nazardan juda muhim hisoblanadi. Shoiraning qarashlariga ko'ra, komil inson tarbiyasida quyidagi omillar muhim:

- ilm va ma'rifat;
- axloqiy poklik;
- jamiyatga xizmat qilish.

Shoir, tarbiyada so'zning kuchiga katta baho bergan. Uning nazarida, har bir aytilgan so'z yosh qalbgga ta'sir qiladi. Shuning uchun ota-ona va ustozlar nutq madaniyatiga e'tiborli bo'lishi, qo'pol va ranjituvchi so'zlardan saqlanishi zarur. Ijobiy va ruhlantiruvchi so'z esa bolada ishonch va motivatsiya uyg'otadi. Bu fikrlar hozirgi pedagogik psixologiya tamoyillari bilan ham mos keladi. Anbar Otin adolat va tenglik g'oyalarini ham qo'llab-quvvatlagan. U jamiyatda ijtimoiy tengsizlik, ayniqsa ayollarga nisbatan kamsitish holatlariga befarq bo'lmagan. Ta'lim orqali inson o'z huquqlarini anglaydi va jamiyatda munosib o'rin egallaydi, degan fikrni ilgari surgan. Shu bois uning pedagogik qarashlari faqat tarbiya doirasida emas, balki ijtimoiy-ma'rifiy harakat sifatida ham ahamiyatlidir. Umuman olganda, Anbar Otinning pedagogik merosi nafaqat o'z davri, balki bugungi kun uchun ham dolzarbdir. Uning ilm, axloq, ayollar ta'limi, milliy qadriyat va ma'naviyat haqidagi

fikrlari hozirgi ta'lim tizimida ham muhim o'rin tutadi. Shoironing qarashlari yosh avlodni ongli, ma'rifatli va mas'uliyatli shaxs etib tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. 1–12-jildlar. – Toshkent: 2000–2006.
2. Madaminjonovna, M. M. METHODOLOGY OF EDUCATIONAL TEACHING OF GENERAL SCIENCES.
3. Muhammaddilyor Diyorbek O'G'Li Uzoqjonov, & Maxliyoxon Madaminjonovna Mirzakarimova (2025). Atrof-muhitni asrash va ekologik barqarorlikni ta'minlash muammolari. Science and Education, 6 (12), 17-21.
4. Mirzakarimova, M. (2025). O 'QUVCHILARDA TADBIRKORLIK TUSHUNCHALARINI RIVOJLANTIRISHNING DIAGNOSTIK TAHLILI. Scientific journal of the Fergana State University, (4), 1-1.
5. Mirzakarimova, M. (2025). Didactic Effectiveness of Teaching General Sciences with an Entrepreneurial Orientation. Journal of Institutional Research South East Asia, 23(3).
6. Uzoqjonov, M. D. O. G. L., & Mirzakarimova, M. M. (2025). Zamonaviy texnologiyalarning atrof-muhitga ta'siri. Science and Education, 6(11), 281-284.
7. El-Atrash, A., Zaki, S., Tousson, E., & Negm, M. (2022). Copper oxide nanoparticles induced liver and kidney toxicity in rat. Asian Journal of Biochemistry, Genetics and Molecular Biology, 12(4), 154-160.
8. Mirzakarimova, M. M., & Uzoqjonov, M. D. O. G. L. (2025). Zamonaviy axborot texnologiyalariga o 'tishda axborot xavfsizligi. Science and Education, 6(10), 89-93.
9. МИРЗАКАРИМОВА, М. М. (2022). ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ТАДБИРКОРЛИККА ЙУНАЛТИРИБ У^ ИТИШНИНГ ДИДАКТИК АСОСЛАРИ.
10. Madaminjonovna, M., & Uzoqjonov, M. (2025). The possibilities of solving environmental problems through technology. Academic Journal of Science, Technology and Education, 1(7), 11-15.
11. Uzoqjonov, M., & Mirzakarimova, M. (2025). The role and significance of artificial intelligence in modern society. Technical Science Integrated Research, 1(6), 8-10.
12. Mirzakarimova, M., & Uzoqjonov, M. (2025). Information security in information-communication technologies. Academic Journal of Science, Technology and Education, 1(6), 8-11.
13. Умнов, Д. Г., Кариёв, А. Д., Тешабоев, А. Ю., & Мирзакаримова, М. М. (2024). Формирование финансовой грамотности и культуры потребления у старших дошкольников. Перспективы науки и образования, (6 (72)), 420-436.

14. MADAMINJONOVNA, M. X. T. T. Y. (2022). NALTIRIB O'QITISHNING DIDAKTIK ASOSLARI. Nova. Pub, 1-128.
15. Madaminjonovna, M. M. (2024). ECOLOGICAL-VALEOLOGICAL CULTURE IN THE "MAN-NATURE-SOCIETY" SYSTEM. Web of Teachers: Inderscience Research, 2(5), 51-55.
16. Mirzakarimova, M. M., & Uzoqjonova, M. D. Q. (2024). Pedagogik mahoratning shakllanishi va rivojlanishi. Science and Education, 5(3), 264-269.
17. Mirzakarimova, M. M. (2024). O'qituvchining muomala madaniyati. Science and Education, 5(4), 278-282.
18. Mirzakarimova, M. M., & Uzoqjonova, M. D. Q. (2024). "Avesto" va pedagogik fikrlar rivoji. Science and Education, 5(2), 224-228.
19. Mirzakarimova, M. M., & Uzoqjonova, M. D. Q. (2023). Scientific and pedagogical activity of Imam al-Bukhari. Science and Education, 4(12), 321-324.
20. Mirzakarimova, M. M., & Uzoqjonova, M. D. Q. (2023). O'zbekistonda chiqindilarni qayta ishlash muammolarini o'rganish va bartaraf qilish. Science and Education, 4(11), 78-83.
21. Mirzakarimova, M. (2023). CLIL TEXNOLOGIYALARI VOSITASIDA O'QUVCHILARNING TADBIRKORLIK KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION METOD VA VOSITALAR. Namangan davlat universiteti Ilmiy axborotnomasi, (6), 410-415.
22. Мирзакаримова, М. М. (2020). Умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтириб ўқитиш тизими. Science and Education, 1(4), 97-103.
23. Мирзакаримова, М. М. (2020). ESSENTIAL COMPOSITION OF ENTREPRENEURSHIP FUNCTIONAL LITERACY. INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND TECHNICAL JOURNAL" INNOVATION TECHNICAL AND TECHNOLOGY, 1(1), 63-65.
24. Mirzakarimova, M. M. (2022). The Necessity to Develop Students' Entrepreneurial Skills in English Classes. Telematique.-2022.-S, 7128-7131.
25. Мирзакаримова, М. М. (2020). Замонавий шароитларда умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтириб ўқитиш тизими. Science and Education, 1(4), 216-222.
26. Mirzakarimova, M. (2023). EFFECTIVENESS OF STUDENTS'ENTREPRENEURIAL SKILLS DEVELOPMENT THROUGH CLIL TECHNOLOGIES. Академические исследования в современной науке, 2(8), 92-94.
27. Madaminjonovna, M. M. (2023). Innovative Methods and Tools for Developing Students' Entrepreneurial Skills Using CLIL Technologies. International Journal of Human Computing Studies, 5(3), 15-17.